

торговця «середньої руки». На тому обійсті знаходилася і конюшня, в якій «поселилася» його кобила Аза. На тій кобилі орденоносець Харитон Фролов відкривав ходу радянських святкових демонстрацій.

У 1938 році Харитон був заарештований і ув'язнений у Харкові. Нам вдалося розшукати його кримінальну справу, яка проливає світло на особу Харитона Мусійовича Фролова. Зі справи походить, що його обвинувачували у контрреволюційній діяльності, участі у антирадянській організації під керівництвом І. П. Лапіна. Справу Фролова вів сержант держбезпеки Ільїнський, який славився своєю жорстокістю. Проте, жодного обвинувачення Харитон Фролов не визнав. Нічого не дали слідчим численні допити його друзів та знайомих. На очній ставці Лапіна з Фроловим було з'ясовано, що Харитона Мусійовича обмовили. За браком доказів, після 9-місячного ув'язнення з Фролова були зняті всі обвинувачення та повернені нагороди.

Отже, ми можемо зробити висновок про обох братів Фролових. З дозволу Радянської влади вони фактично вчиняли в Лебединському повіті справжній безлад, прикриваючись революційними гаслами. З доповідної записки За словами І.М. Меницького який приїздив до Лебедин у 1920 році члени загону Фролова живуть в місті як шляхтичі 18 ст. у найкращих будинках з прислугою. Проте часи Громадянської війни минули. Новій владі такі «герої» вже були непотрібні. Після того як вони виконали свою місію їх було усунено від усіх посад. Остаточо спитий Харитон помер у 1940 році.

Доля Андрія в мирний час теж не склалася. Проте, проявити свої «таланти» він зумів ще в роки Другої світової війни, коли за своєю власною ініціативою, організував партизанський загін ім. С. М. Кірова з мешканців с. Семенівки та навколишніх хуторів. Помер він у 60 – ті роки. Фінал їхнього життя був схожим. Хоч Андрій і прожив більше Харитона та закінчили вони однаково - параліч серця після великого перепою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гісем О.В., Мартинюк О.О. Історія України: Довідник. Харків: Вид-во «Ранок», 2009. 480 с.: іл.
2. Голод Ю.В. Думи про двох братів Фролових (2 частини). Лебедин. 2012.
3. Грицак Я. Й. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. Київ: Генеза, 2000. 360 с.
4. Доповідь начальника надзвичайної комісії України І.А. Маницького «Фроловська авантюра». ДАХО. ФР 203. Оп.1. Спр. 91.
5. Дудченко В.В. Бальзам Лебединських лісів. Лебедин. 1994. 76 с.
6. Зайцев Ю. Історія України. Львів: Світ, 1996. 488 с.
7. Історія міст і сіл Української СРСР. Київ. 1977.
8. Олефіренко Г. І. Думи про двох братів Лихинівки. м. Лебедин. 2015 р. 113 с.
9. Слідча справа Фролова Х.М. ДАХО. ФР6452. Оп.4. Спр. 1087.
10. Ткаченко Б.І. Під чорним тавром. Документи, факти, спогади. Лебедин. «Білий лебідь», 1992. 465 с.

902(477.5

Венгеровський Сергій,

викладач,

КЗ СОР «Лебединський педагогічний фаховий коледж імені А.С. Макаренка»

НОВА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДЕЯКІ СКІФСЬКІ ПАМ'ЯТКИ ЛЕБЕДИНЩИНИ

У дійсний час відомо, що на території Лебединського району Сумської області розташована значна кількість археологічних пам'яток скіфської епохи. Однак на жаль тільки невелика частина з них відома дослідникам. В останній час нами було локалізовано скіфське городище біля с. Малий Вистроп, яке було відомо ще з початку ХХ ст. Також біля с. Московський Бобрик з'ясовано місцезнаходження ще одного городища скіфського часу, однак через сільськогосподарську діяльність в 60-х роках його вали були знівельовані.

Отже, із зазначеного вище ми можемо зробити висновок про наявність великої кількості пам'яток археології на Лебединщині, які потребують фіксації та охорони держави.

Ключові слова: Лебединщина, скіфський час, пам'ятки археології, городище

Sergey Vengerovsky. New information about some Scythian monuments of Lebedyn region

Summary: It is currently known that a significant number of archeological monuments of the Scythian era are located in the Lebedyn district of Sumy region. However, unfortunately only a small part of them is known to researchers. Recently, we have located a Scythian settlement near the village of Maly Vistrop, which has been known since the early twentieth century. Also near the village. The location of another Scythian settlement in Moscow was discovered, but thanks to agricultural activities in the 1960s, its ramparts were leveled.

Thus, from the above we can conclude that there are a large number of archeological monuments in the Lebedyn region, which need to be fixed and protected by the state.

Key words: Lebedynshchyna, Scythian time, archeological monuments, ancient settlement

Історична наука цікавила автора цих рядків давно. В далекому 1986 році я став студентом історичного факультету Харківського університету імені М. Горького (нині Харківський Національний Університет ім. В.Н. Каразіна). Під час розподілу студентів першого курсу я обрав кафедру історіографії, джерелознавства та археології. Моїм науковим керівником став Борис Андрійович Шрамко. Ця зустріч визначила все мое

подальше життя, і хоча мені не судилося стати професійним археологом, інтерес до археологічної науки я мав завжди.

Після закінчення університету я почав працювати викладачем історії в Лебединському педагогічному училищі імені А. С. Макаренка (нині Лебединський педагогічний фаховий коледж імені А. С. Макаренка) В нашому навчальному закладі завжди велику увагу приділяли вивченню історії рідного краю, звичаїв, традицій і культури рідного народу. З 1992 року в училищі діє Музей народознавства, працюють численні гуртки та факультативи.

В 2001 році розпочали свою діяльність Студентське наукове історичне товариство та пошуковий загін «Оріон». Серед численних заходів і проєктів діяльності товариства постало питання про ознайомлення студентів з практикою археологічних досліджень. Тому, з 2004 року студенти нашого закладу щороку стали брати участь в археологічних дослідженнях Більського городище в складі Скіфської експедиції Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна під керівництвом Ірини Шрамко та Станіслава Заднікова. Участь в цих дослідженнях завжди справляла незабутнє враження на наших студентів, значна кількість з них присвятили історичній науці своє життя.

Ще одним видом діяльності Студентського наукового історичного товариства стали польові екскурсії по території Лебединщини. Тематика таких екскурсій була різна: дослідження архітектури, збір етнографічного матеріалу, збір спогадів ветеранів та очевидців подій а також дослідження місцевості на предмет наявності археологічних пам'яток різних епох. Студенти здійснювали огляд території, наносили об'єкти на карту, збирали підйомний матеріал на поверхні.

Польові екскурсії дали неочікуваний результат – було виявлено значну кількість поселень, невідомих офіційній науці. Це дозволяє зробити висновок, що на території Лебединського району Сумської області розташована значна кількість археологічних пам'ятників скіфської епохи. Одна частина з них досліджені, інша залишилась поза увагою дослідників.

Перші інформація про археологічні пам'ятки Лебединщини відомі у Філарета в його роботі: «Историко-статистическое описания Харьковской епархии» (Филарет 1857, с. 431-538). На початку ХХ ст. під час підготовки ХІІ Археологічного з'їзду у м. Харків, Лебединським громадським діячем та краєзнавцем А.А. Копф, було складено склав опис археологічних об'єктів Лебединського повіту (Коротя, Осадчий, 2017, с.33). В його опису згадуються кургани та курганні могильники, а також городища поблизу с. Великий Вистороп та Буймер (Багалеї 1906, с. 70-76). Однак у зв'язку з коротким описом місцезнаходження городища поблизу села Великий Вистороп, до останнього часу не вдалось його локалізувати (Коротя, Осадчий, 2017, с.97).

Проте під час польових екскурсій у 2000 – х роках у лісі, на північ від с. Малий Вистороп були виявлені залишки давніх валів. Ймовірно що саме це городище мав на увазі А. А. Копф на початку ХХ століття. Воно розташоване на мису на краю великого яру. Городище має правильну прямокутну форму. Захисні споруди збереглися достатньо добре. Вали не мають ознак руйнування селітроварниками. Перед входом з боку поля збереглися залишки додаткової системи валів. Це дозволяє припустити що над входом було споруджено конструкцію типу надвратної башти. Конструкція захисних споруд була типовою для скіфських городищ. Ззовні був виритий рів, глибина якого сягає в наш час понад два метри. Городище було обнесене дерев'яною стіною, до якої зсередини був підсипаний земляний вал. Городище мало два входи, один з боку поля, інший з боку яру, від якого до річки вниз була прокладена дорога. В наш час територія всередині городища поросла дубовим лісом, ніякої сільськогосподарської діяльності там не ведеться. На поверхні зібрано значну кількість фрагментів кераміки скіфської епохи.

Цікавим об'єктом скіфського часу також є курганний могильник поблизу села Московський Бобрик. Він розташований на великому полі, між двома ярами. (Коротя, Осадчий, 2018, с. 254–255,). Місцеві мешканці ці кургани пов'язують з подіями періоду Північної війни. Проте під час першого огляду було визначено їх скіфське походження. Кургани там мають різні розміри – від ледь помітних на поверхні до великих, висотою чотири – п'ять метрів. Поле щорічно обробляється, курганні насипи руйнуються дедалі сильніше, за виключенням самих високих, недосяжних для сільськогосподарської техніки. Звісно, такий об'єкт мав свідчити про наявність поблизу великого городища, яке було адміністративним і військовим центром. Проте тривалий час пошуки не давали ніяких результатів. Ситуацію прояснили місцеві старожили. Виявляється, що в цьому регіоні існувало велике городище, проте в післявоєнні роки воно було повністю знищене. Вали були зрізані бульдозером, а площа розорана. Городище було розташоване поблизу села Влізьки.

Крім великих городищ скіфської епохи навколо Лебедини були виявлені і численні неукріплені селища скіфської доби. Розташовували їх на схилах ярів, поблизу великих і малих річок. Про наявність таких об'єктів свідчить велика кількість фрагментів кераміки скіфської епохи на окремих польових ділянках. Більшість таких поселень розташовані на території земель що обробляються. Про наявність поселень свідчить також рельєф місцевості, сліди доріг, ескарповані схили, тощо. Знаходяться такі об'єкти практично на всій території Лебединської територіальної громади. До найбільших з них слід віднести поселення поблизу сел Бишкінь, Ревки, Кам'яне, Будилка, тощо.

Отже, із зазначеного вище ми можемо зробити висновок про значну кількість пам'яток скіфської епохи на території Лебединщини які потребують фіксації та охорони держави.. Ці об'єкти мають велике значення і для розвитку міста, оскільки створюють привабливі умови для розвитку туризму і краєзнавства в регіоні .

ЛІТЕРАТУРА

1. Багалей, Д. И. 1906. *Археологическая карта Харьковской губернии с объяснительным текстом*. Москва: типография А.И. Мамонтова, с. 1–92.
2. Коротя О. В., Осадчий Є. М. Інвентаризація поховальних пам'яток на території Лебединського району. В: Корост І.І. (відп. ред.). *Археологічні дослідження Більського городища 2017*. Київ, Котельва, 2018 ,с. 250–256.
3. Филарет. 1857. *Историко-статистическое описание Харьковской епархии*. Москва: типография В. Готье, Отд. III.

УДК 371.32.

Дрогомирецька Людмила,
*канд. істор. н., доцент кафедри історії України і методики викладання,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано - Франківськ)*
Ільницький Ігор,
*кандидат історичних наук, викладач-методист
Державного вищого навчального закладу «Калуський політехнічний коледж»
(м. Калусь, Івано – Франківська обл.)*

ІНТЕГРОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У 11 КЛАСІ: РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Розглядається вивчення методики організації інтегрованих уроків в закладах загальної середньої освіти на уроках історії України у 11 класі, визначається реалізація компетентнісного підходу.

Ключові слова: *інтегровані технології навчання, компетентнісний підхід, історія України.*

Drohomyretska Lyudmyla. Pnytsky Igor. Integrated technologies of teaching the history of Ukraine in grade 11: implementation of the competence approach. *The study of the methodology of organization of integrated lessons in general secondary education institutions in the history of Ukraine in the 8th grade is considered, the implementation of the competence approach is determined.*

Key words: *integrated learning technologies, competence approach, history of Ukraine.*

Постановка проблеми. Проблема інтеграції навчання в закладах загальної середньої освіти важлива і сучасна як для теорії, так і для практики. Її актуальність продиктована новими соціальними запитами, що висуваються до цих закладів освіти і обумовлена змінами в сфері освіти і науки.

Сучасна система освіти спрямована на формування високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням картини світу, з розумінням глибини зв'язків явищ і процесів, які мають цю картину. Предметна роз'єднаність стає однією з причин фрагментарності світогляду випускника закладу загальної середньої освіти, в той час як в сучасному світі переважають тенденції до економічної, політичної, культурної, інформаційної інтеграції. Самостійність предметів, їх слабкий зв'язок один з одним породжують серйозні труднощі у формуванні в здобувачів освіти цілісної картини світу, перешкоджають органічному сприйняттю культури.

Інтеграція, на наш погляд, належить до числа дидактичних принципів і не буде перебільшенням сказати про неї як про першу серед рівних. Інтегровані уроки сприятимуть формуванню цілісної картини світу у здобувачів освіти, розуміння зв'язків між явищами в природі, суспільстві і світі в цілому.

Важливо врахувати той факт, що вчителі не маючи чіткої системи методичних рекомендацій з питання інтеграції історії України в систему інших предметів і змушені вирішувати цю проблему на емпіричному рівні.

Актуальність даного дослідження обумовлена тим, що в даний час з проблематики інтегрованого навчання накопичений великий емпіричний матеріал. Існуюча інформація про інтегроване навчання вимагає систематизації та узагальнення. Модернізація освіти ставить вчителів перед проблемою реалізації інтегрованого підходу на уроках історії в закладах загальної середньої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Інтеграція навчальних предметів в міждисциплінарні дисципліни в закладах загальної середньої освіти, сьогодні є одним з перспективних напрямків вирішення проблеми пошуку нових педагогічних рішень, сприяють поліпшенню та розвитку творчого потенціалу педагогічного колективу і окремих педагогів, з метою більш ефективного впливу на здобувачів освіти. Ідея міжпредметних зв'язків вперше в історії педагогіки отримала втілення створених на їх основі комплексних програмах, які представляли собою щось інше, як міжпредметна система, що об'єднує знання з різних основних наук про той чи інший об'єкт дійсності.

Вже в 50-60 роках ХХ століття М.Н. Скаткіна, Е.І. Моносзон, Ш. І. Ганелін та інші говорили про необхідність здійснення міжпредметних зв'язків (міжпредметної інтеграції). Предмет «Історія» – чи не